

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

КАФЕДРИ ТУРИЗМУ

Географія України
(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

дисципліни спеціалізації

підготовки бакалаврів
(рівень вищої освіти)

галузь знань 01 Освіта
(шифр і назва напрямку)

спеціальності : 242 «Туризм»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація: 8.14010301 «Туризмознавство»

Навчальна програма з дисципліни «Географія України» для студентів спеціалізації 242 «Туризм» за спеціальністю 8.14010301 «Туризмознавство»

I с. (денна форма навчання), I-II с.(заочна форма навчання)

Розробник: д-р геогр. наук, проф. Штойко П. І.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри туризму

Протокол від « 31 » серпня _____ 2019 року № ____

Завідувач кафедри туризму

(підпис)

« ____ » _____ 2019 року

(Волошин І.М.)

(прізвище та ініціали)

Навчальна програма затверджена на засіданні Ради факультету туризму

Протокол від « ____ » _____ 20 ____ року № _

Голова _____

(підпис)

« ____ » _____ 20 ____ року

В.З. Холявка

(прізвище та ініціали)

©Штойко, 20__рік

© Львівський державний
університет фізичної
культури імені Івана
Боберського, 20__рік

Програма вивчення навчальної дисципліни «Географія України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму (спеціальності) 8.14010301 «Туризмознавство».

Предметом географії України є з'ясування особливостей та закономірностей поширення природних явищ та об'єктів, характеру існуючих взаємозв'язків між окремими земними сферами, процесів формування природних територіальних комплексів на території України.

Міждисциплінарні зв'язки: «Управління якістю туристичних послуг», «Рациональне природокористування», «Туризмологія».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів

Змістовий модуль 1. Геолого–геоморфологічні особливості будови території України, її мінеральні ресурси та клімат.

Змістовий модуль 2. Води. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ України. Екологічні проблеми і несприятливі природні процеси. Природно-заповідний фонд.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Географія України» є оволодіння студентами-бакалаврами сфери туризму теоретичними знаннями про об'єкт і предметну сутність географії, розкриття значення основних географічних термінів і понять, вивчення особливостей розвитку окремих компонентів природи України, з'ясування загальних закономірностей природних умов функціонування ПТК смуги мішаних й широколистих лісів, лісостепу та степу, висотної поясності, фізико-географічного районування території України, основних проблем природно-заповідного фонду для надання в майбутньому якісних туристичних послуг та пропозицій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні: **знати:** трактування основних термінів і понять з курсу «Географія України»;

історію досліджень її території; основні риси геологічної (тектонічної) будови та рельєфу; закономірності формування кліматичних умов і багатства її ресурсів; основні річкові басейни, підземні води та їх використання;

особливості розвитку ґрунтового-рослинного покриву; поширення несприятливих фізико-географічних процесів і їх наслідки; сучасну екологічну ситуацію в Україні та природо-заповідний фонд.

Вміти: аналізувати географічні закономірності поширення природних компонентів та виявляти складні взаємозв'язки в них і між ними; визначати екологічні наслідки антропогенного впливу на довкілля; розуміти складні взаємозв'язки в системі «природа – населення – господарство»; вміти виявляти та проаналізувати прямі і зворотні зв'язки між геоструктурами і основними формами рельєфу, а також тектонічні закономірності в орографії та структурі річкової мережі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 225 годин/7,5 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Геолого-геоморфологічні особливості будови території України, її мінеральні ресурси та клімат.

Тема 1. Вступ. Об'єкт, предмет, цілі та завдання географії. Географічне положення. Формування території України, її межі. Історія географічних досліджень. Методи досліджень. Структура. Вивчення території України від давніх часів до кінця XVII ст. Вивчення території України у XVIII- перша половина XIX ст.. Новітній період досліджень природи України (від другої половини XIX ст.). Із середини 70-х років XIX ст. до Першої світової війни. Від початку 20-х рр. XIX ст. і до сьогодення. Роль у вивченні природи та господарства України В. Вернадського, С. Рудницького, П. Тутковського, Г. Висоцького, П. Погребняка, Б. Срезневського, В. Бондарчука, К. Воблого, О. Діброви, В. Кубійовича, М. Паламарчука та ін. Основні напрями сучасних фізико-географічних досліджень в Україні. Географічна енциклопедія України.

Тема 2. Геолого-геоморфологічна будова України. Особливості рельєфу. Основні події четвертинної історії України та їх відображення в

рельєфі. Геологічна будова. Палеогеографічні умови. Тектонічні структури та їх характеристики. Геологічна умови. Рельєф. Загальна характеристика рельєфу. Низовини. Височини. Гори. Зміна природних умов території України в архейську, протерозойську, палеозойську, мезозойську, кайнозойську ери (Геохронологічна таблиця історії розвитку Землі).

Лес, його походження і поширення. Четвертинні (антропогенні) відклади. Палеогеографічні умови антропогену. Роль сучасних процесів у рельєфоутворенні. Сейсмічні явища. Геоморфологічні дослідження в Україні. Фактори рельєфоутворення. Геологічна структура та її відображення в рельєфі. Неотектонічні рухи. Основні форми рельєфу. Антропогенні форми рельєфу. Поняття морфоструктура й морфоскульптура та їх основні типи. Геоморфологічне районування України (підходи, схеми). Сучасна схема геоморфологічного районування.

Тема 3. Мінерально-сировинні ресурси. Поняття мінерально-сировинні ресурси. Їх різноманітність та зв'язки з геологічною будовою. Характеристики основних груп корисних копалин: паливні ресурси, рудні ресурси, нерудні ресурси. Забезпеченість України мінерально-сировинними ресурсами, їх господарська оцінка, основні шляхи раціонального використання й охорона.

Тема 4. Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматичні елементи. Погода і клімат. Неприятливі метеорологічні явища. Пори року. Вікові зміни клімату. Кліматичне районування. Агрокліматичне районування. Проблеми охорони повітряного басейну України.

Змістовий модуль 2. Води. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ України. Екологічні проблеми і несприятливі природні процеси. Природно-заповідний фонд.

Тема 5. Води. Внутрішні води. Моря. Їхня фізико-географічна характеристика. Поверхневі води. Підземні води. Географічне положення й берегова лінія. Рельєф дна. Фізичні й хімічні властивості вод. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Лимани Північно-Західного Причорномор'я. Гідрографічна мережа України: річки, канали, озера,

водосховища, ставки, болота. Водні ресурси і водний баланс. Показники якості води. Каламутність. Мінералізація води. Термічний режим. Водний баланс. Водний режим річок. Підземні води. Комплексне використання й охорона водних ресурсів.

Тема 6. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ України. Історія ґрунтових досліджень в Україні. Чинники ґрунтоутворення. Принципи класифікації і номенклатура ґрунтів України. Розвиток ґрунтів і ґрунтового покриву в антропогені. Генезис і властивості основних типів ґрунтів. Меліорація ґрунтів. Земельні ресурси. Охорона й відновлення земель. Особливості формування рослинного покриву. Ендемічні та зникаючі види. Широтна зональність і висотна поясність. Характеристика основних типів рослинності: ліси, степи, луки, болота. Геоботанічне районування. Червона книга України. Рослинні угруповання занесені до Зеленої книги України. Вплив господарської діяльності на рослинність. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Тваринний світ. Різноманітність тваринного світу як результат тривалого процесу еволюційного розвитку. Фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм. Видовий склад тваринного світу зоогеографічних провінцій та округів України: Поліська зоогеографічна провінція, Лісостепова зоогеографічна провінція, Степова зоогеографічна провінція, Карпатський гірський зоогеографічний округ, Азово-Чорноморський прибережний гірський зоогеографічний округ. Акліматизація і реакліматизація. Вплив людини на тваринний світ. Тварини, занесені до Червоної книги України. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони.

Тема 7. Негативні фізико-географічні процеси і явища. Природно-заповідний фонд України. Генезис і прояви сучасних фізико - географічних процесів. Стихійні атмосферні явища (сильні дощі, піщані (пилові) бурі, тумани, ожеледиця, мороз, спека, суховії, заморозки. Процеси дефляції й акумуляції. Водно - ерозійні процеси (змив і розмив ґрунтів, еродовані ґрунти, зсуви, переформування берегів, снігові лавини, карст, заболочування. Розподіл несприятливих фізико - географічних процесів у межах природних зон та областей України. Заходи щодо запобігання несприятливих природним

процесам. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом людини.

Регіональний аналіз геоекологічних проблем. Поняття “геоекологічна ситуація”. Основні забруднювачі повітря. Вплив геоекологічної ситуації на населення в Україні. Природоохоронні комплекси. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд України. Об’єкти природно-заповідного фонду та їх характеристики. Поняття про моніторинг навколишнього середовища. Основні заходи щодо раціонального використання й охорони навколишнього середовища в Україні.

Природно-заповідний фонд. Рекреаційні ресурси. Природні рекреаційні ресурси. Соціально-економічні рекреаційні ресурси. Рекреаційне районування. Природні заповідники. Національні природні парки. Регіональні ландшафтні парки. Пам’ятки природи. Заповідні урочища. Ботанічні сади. Дендрологічні парки. Зоологічні парки. Парки - пам’ятки садово-паркового мистецтва. Біосферні заповідники.

Тема 8. Комплексна характеристика смуги мішаних і широколистих лісів, лісостепу і степу; Українських Карпат і Гірського Криму. Ландшафти і фізико-географічне районування. Східно-Європейська рівнина. Зона мішаних лісів. Лісостепова зона, Степова зона. Українські Карпати. Кримські гори.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Байцар А. Л. Фізична географія України : навчально-методичний посібник / А. Л. Байцар. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 354 с.
2. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні. - Львів: Світ, - 1997. - 264 с.
3. Загальногеографічний Атлас України / Р. Сосса, І. Руденко, Л. Півак, та ін. - К.: ДНВП ” Картографія ”, 2004. - 111 с.
4. Заставний Ф. Д. Фізична географія України. Підручник. - Львів: Львів. обл. наук. - метод. інститут освіти, 1996. - С. 31 - 36.

5. Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник/ Маринич О.М., Шищенко П.Г.. - К.: Т - во "Знання", КОО, 2006. - 511 с.

Допоміжна

6. Андрієнко Т.Л., Олещенко В.І. Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні // Укр. геогр. журнал. – 1995. - № 1. – С. 64 - 68.
7. Боплан, Гійом, Лавасер де. Опис України.-Львів: Каменяр, 1990.-С.22-25, 48-51, 81-94.
8. Географічна енциклопедія України. - Т. 1 (А-Ж). - К.: 1989. - 416 с. Т. 2 (З-О). - К.: 1990. - 480 с. Т. 3 (П-Я). - К.: 1993. - 480 с.
9. Давидчук В.С., Петренко О.М., Шевченко Л.М. Фізико-географічні та ландшафтні дослідження // Укр. геогр. журнал. - 1996. - № 2. - С. 26 - 31.
10. Денисик Г. Основні етапи розвитку географії в Україні // Геогр. та основи економіки в школі. - 1998. - №1. - С. 6-10; №2. - С. 9-14.
11. Дітчук І. Дещо про крайні точки, географічний центр, компактність території та довжину кордонів України // Краєзнавство. Географія туризм. - 2000. № 34. - С. 2 - 5.
12. Жуковський А. Фундаментальне видання // Укр. геогр. -1994. - № 3. - С. 68 - 71.
13. Коротун І.М., Коротун Л.К., Коротун С.І. Природні умови та ресурси України. - Навч. посібник. - Рівне: 2000. - С. 6 - 9.
14. Кубійович В. Том I. Наукові праці // Упорядкування і вступна стаття проф. О. Шаблія. - Париж - Львів: Фенікс, Укр. акад. друкарства, 1996. – 800 с.
15. Маринич О.М. Внесок академіків АН України в розвиток природничо-географічних наук // Укр. геогр. журнал. - 1993. - № 3. - С. 2 - 8.
16. Маринич О.М. Стеценко Є.І. Енциклопедія нового типу // Укр. геогр. журнал. - 1994. - № 1. - С. 54 - 66.
17. Маринич О.М. Пащенко В.М. Основні напрямки природничо-географічних досліджень (1986-1995 рр.) // Укр. геогр. журнал. - 1996. - №2. - С. 9 - 26.

- 18.Маринич О.М., Ланько А.І., Щербань М.І., Шищенко П.Г. Фізична географія Української РСР. - К.: Вища шк., - 1982. - С. 3 - 5.
- 19.Молочко В.В. Атлас вчителя / В.В. Молочко, Ж.Є. Бонк, І.Л. Дрогушевська та ін. - К.: ДНВП "Картографія", 2010. - 328 с.
- 20.Трюхан М.О. Договірно - правове оформлення державного кордону України: стан, картографічне забезпечення // Укр. геогр. журнал. - 1999. - № 2. - С. 3-5.
- 21.Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. - К.: Омега 1999.- 240 с.
- 22.Руденко Л.Г. Про критичний екологічний стан компонентів природи в регіонах України // Укр. геогр. журнал. – 2010. - № 2. – С. 60 - 69.
- 23.Система категорій природно – заповідного фонду України та питання її оптимізації / Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Прядко О.І., Аран Р.Я. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 60 с.
- 24.Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. - К.: Глобалконсалтинг. - 2009. - 912 с.
- 25.Червона книга України. Тваринний світ / За ред. І.А. Акімова - К.: Глобалконсалтинг. - 2009. - 623 с.
- 26.Центр Європи // Яків Гордієнко. Errare humanum est! 50 нарисів з українського примарознавства. – К.: Дуліби, 2014. – С. 79-82
- 27.Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.

Інформаційні ресурси Інтернет

- 28.Географічні дослідження території України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://compas.ucoz.com/publ>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Поточний контроль здійснюється під час практичних і семінарських занять в усній та письмовій формах.

1. Опитування.

2. Перевірка завдань для самостійної роботи.
3. Перевірка матеріалів самопідготовки.
4. Виконання завдань практичних занять.

Підсумковий контроль – іспит в усній і письмовій формі (II семестр – денна форма; II семестр – заочна форма навчання).

Екзаменаційні вимоги

1. Об'єкт, предмет, цілі і завдання географії.
2. Географічне положення. Формування території України, її межі.
3. Методи досліджень. Структура.
4. Вивчення території України від давніх часів до кінця XVII ст.
5. Вивчення території України у XVIII- перша половина XIX ст..
6. Новітній період досліджень природи України (від другої половини XIX ст.).
7. Із середини 70-х років XIX ст. до Першої світової війни.
8. Від початку 20-х рр. XIX ст. і до сьогодення.
9. Роль вчених у вивченні природи та господарства України (В. Вернадського, С. Рудницького, П. Тутковського, Г. Висоцького, П. Погребняка, Б. Срезневського, В. Бондарчука, К. Воблого, О. Діброви, В. Кубійовича, М. Паламарчука та ін.).
10. Основні напрями сучасних фізико-географічних досліджень в Україні.
11. Географічна енциклопедія України.
12. Геологічна будова. Палеографічні умови. Тектонічні структури та їх характеристики. Геологічні умови.
13. Рельєф. Загальна характеристика рельєфу. Низовини. Височини. Гори.
14. Зміна природних умов території України в архейську, протерозойську, палеозойську, мезозойську, кайнозойську ери (Геохронологічна таблиця історії розвитку Землі).

- 15.Лес, його походження і поширення. Четвертинні (антропогенові) відклади. Палеогеографічні умови антропогену.
- 16.Роль сучасних процесів у рельєфоутворенні. Сейсмічні явища. Геоморфологічні дослідження в Україні. Фактори рельєфоутворення.
- 17.. Геологічна структура та її відображення в рельєфі. Неотектонічні рухи. Основні форми рельєфу.
- 18.Антропогенні форми рельєфу. Поняття морфоструктура й морфоскульптура та їх основні типи.
- 19.Геоморфологічне районування України (підходи, схеми). Сучасна схема геоморфологічного районування.
- 20.Поняття мінерально-сировинні ресурси. Їх різноманітність та зв'язки з геологічною будовою.
- 21.Характеристики основних груп корисних копалин: паливні ресурси, рудні ресурси, нерудні ресурси.
- 22.Забезпеченість України мінерально-сировинними ресурсами, їх господарська оцінка, основні шляхи раціонального використання й охорона.
- 23.Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматичні елементи.
- 24.Погода і клімат. Несприятливі метеорологічні явища. Пори року.
- 25.Вікові зміни клімату. Кліматичне районування. Агрокліматичне районування.
- 26.Проблеми охорони повітряного басейну України.
- 27.Води. Внутрішні води. Моря. Поверхневі води. Підземні води.
- 28.Географічне положення й берегова лінія. Рельєф дна.
- 29.Фізичні й хімічні властивості вод.
- 30.Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми.
- 31.Гідрографічна мережа України: річки, канали, озера, водосховища, ставки, болота. Водні ресурси і водний баланс.
- 32.Показники якості води. Каламутність. Мінералізація води. Термічний режим. Водний баланс. Водний режим річок.
- 33.Комплексне використання й охорона водних ресурсів.

34. Історія ґрунтових досліджень в Україні.
35. Чинники ґрунтоутворення. Принципи класифікації і номенклатура ґрунтів України.
36. Розвиток ґрунтів і ґрунтового покриву в антропогені. Генезис і властивості основних типів ґрунтів.
37. Меліорація ґрунтів. Земельні ресурси.
38. Охорона й відновлення земель.
39. Особливості формування рослинного покриву. Ендемічні та зникаючі види. Широтна зональність і висотна поясність.
40. Характеристика основних типів рослинності: ліси, степи, луки, болота. Геоботанічне районування.
41. Червона книга України. Рослинні угруповання занесені до Зеленої книги України.
42. Вплив господарської діяльності на рослинність.
43. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення.
44. Тваринний світ. Різноманітність тваринного світу як результат тривалого процесу еволюційного розвитку.
45. Фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм.
46. Видовий склад тваринного світу зоогеографічних провінцій та округів України: Поліська зоогеографічна провінція
47. Лісостепова зоогеографічна провінція
48. Степова зоогеографічна провінція
49. Карпатський гірський зоогеографічний округ.
50. Азово-Чорноморський прибережний гірський зоогеографічний округ.
51. Акліматизація і реакліматизація. Вплив людини на тваринний світ.
52. Тварини, занесені до Червоної книги України. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони.
53. Генезис і прояви сучасних фізико-географічних пресів. Стихійні атмосферні явища (сильні дощі, піщані (пилові) бурі, тумани, ожеледиця, мороз, спека, суховії, заморозки).

54. Процеси дефляції й акумуляції. Водно - ерозійні процеси (змив і розмив ґрунтів, еродовані ґрунти, зсуви, переформування берегів, снігові лавини, карст, заболочування).
55. Розподіл несприятливих фізико-географічних процесів у межах природних зон та областей України.
56. Заходи щодо запобігання несприятливих природним процесам. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом людини.
57. Регіональний аналіз геоекологічних проблем. Поняття “геоекологічна ситуація”.
58. Основні забруднювачі повітря. Вплив геоекологічної ситуації на населення в Україні. Природоохоронні комплекси.
59. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд України. Об’єкти природно-заповідного фонду та їх характеристики.
60. Поняття про моніторинг навколишнього середовища.
61. Основні заходи щодо раціонального використання й охорони навколишнього середовища в Україні.
62. Рекреаційні ресурси. Природні рекреаційні ресурси.
63. Соціально-економічні рекреаційні ресурси. Рекреаційне районування.
64. Природні заповідники. Національні природні парки.
65. Регіональні ландшафтні парки. Пам’ятки природи. Заповідні урочища.
66. Ботанічні сади. Дендрологічні парки. Зоологічні парки. Парки - пам’ятки садово-паркового мистецтва. Біосферні заповідники.
67. Східно-Європейська рівнина.
68. Зона мішаних лісів.
69. Лісостепова зона.
70. Степова зона.
71. Українські Карпати.
72. Кримські гори.